

ԱՅՉԱՎԿԻՊ

ԺԹ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 9

1861

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1

Ա.ՌԱԿԱԽՈՍ ՍԵՐՈՎ ԲԵԿՆ (Տես երես 225)

ԺԶ

Արմեառք և Գիտութիւնք :

Երբոր մարդս Ռարշին խօսքէն
ելելով ստեղծուածները թշնամի ու-
նեցաւ իրեն, Ռատուած ասանկ վճռեց.
Քրտամբէ էրեսաց ուց էբբյշես զհաց ու:

Ուրեմն այն ամէնքը որ կը ծնանին
աշխատելու պարտքին տակ ինկած են.
ուր էակատափ, ապրուառը էը ձարէ. ու
ու լաշատուիր, էը գողնայ. և աշխատու-
թեան պարտքը զօր Ռատուած պատժոյ
համար դրաւ, հաստատեալ է ներ-
հակ բնութիւնը նուածելու համար, և
ստիպելու որ իր ընծաները մեզի տայ,
որոնցով մեր կարօտութիւնը լեցընենք
և վայելքնիս աւելնայ:

Բայց հօր մը պատիմները միշտ
քաղցր են. և նոյն իսկ այն պատիմն
որ Ռատուած վրանիս դրաւ, չէ թէ
փայն հանդերձեալ կենաց մէջ զմեզ
վարձուց արժանի կ'ընէ, այլ նաև այս
կենաց մէջ ալ մարդուս մեծութեանը

յայտարար նշան ու ցոյց մը սեպուած
է: Կատ անգամ տեսեր ես թխսամայ-
րը, ազնիւ պատանեակ, որիր վառեակ-
ները կերակրելու համար հատեր կը
ժողվէ. Ճնձզուկը՝ որ հասկաքաղէն ին-
կած ցորենները կը կտցէ: Այսկայն ան-
չափ տարիններէ ՚ի վեր որ աշխարհքս աշ-
խարհք է, բնաւ չեն մտածած հաւն ու
Ճնձզուկը այն հատիկներէն մէկը թա-
զել ու սպասել որ ծլի, ցողուն կապէ և
հասուննայ, որպէս զի բազմացընեն,
Անչպէս ճարդար է շնէն, կ'ըսես. ի՞նչ-
պէս ամէն բան էը սորվէ էը հասկընայ. արդ
զիտես որ ինքը խորովածէն շատ կ'ա-
խորժի, ու պատառ մը տաս նէ պողը
շարժելէն ու զուարձանալէն չգագրիլ.
Հում մսի մը կտոր նետէ առջելը, կը-
նայ խելք բանեցընել որ խորովելու հա-
մար կրակին վրայ բռնէ. արգանակը
թէ որ բերանը այրէ, կը մտածէ որ
վրան փչէ. 6000 տարուան մէջ և ոչ
այսչափը կըցեր են սորվիլ կենդանիք՝
որովհետեւ անբան են. Ինանականու-
թիւնը մարդուս միայն պահուած է

Վասուծմէ, որպէս զի կարենայ իր վիշտակը լաւցընել ու հարկաւոր, օգտակար և զուարձալի արհեստները հնարէ ու կատարելագործէ:

Ո՞չ թէ տեսներ մէկը զմարդս այն առջի վայրկենին որ դրախտէն վարն տուած, մինակ իր ամուսնոյն հետ, իսուան երկրի մը վրայ, թշնամի գաղաններու մէջ, առանց յարկի ուր ապաստանի, առանց զէնքի որով ինքզինքը պաշտպանէ, և այնպէս փափկամրթ: Այսէւէ, կ'ըսէին ձկները, թէ որ կարենային խօսիլ. մէջ պէս նև շունի որ ջրերուն մէջ աղահով ցատկը ու: ամէն հոսանք զինուց պէտի բանի:

Այսէւէ, վրայ կը բերէին թուշունները չընար մէջ պէս օդուն անսահման գաղանները ձախուէլ:

Այսէւէ, կ'ըսէր առիւծը. ձիքան շունի որ գէտին շտրնէ նշնամին. ժանիչ շունի որ պարը ու:

Իսկ ծիծառը. Ցրտին տիրելուն ես բարեխանն երիբներ է աղասորանիմ. բայց մարդս չընար. Եղիէլ:

Այս գորշուկն¹ ու արջը. Մէնք յիշուը որչէրնու իւ ժաշուինք ու իւ նմինք, ինչուն որ զիշ գարնան շունչն արթենցընէ. բայց մարդս չընար. Եղիէլ:

Հողին լև շատակ ծնանի, յադշակէ մուտի իրէ, կ'ըսէր վագրը:

Կուշին երբ աշերը ալ չեն տեսներ, իւ նեշցըննու զինուց, կ'ըսէին բուերն ու զջիկները:

Ա երջապէս Եղիէլ, Եղիէլ, կրնային կրկնել ամենքը միաբերան. ամէն խորիս իր մորնը պէտի Արաւորէ. ամէն ժար ուղիւն արիւն պէտի շաղցանէ. Ալ որ մատլցի ծառերուն պառշչը ժաղէլ ուղիւնայ, ուժը պէտի չբառէ. անդաւններն ժախէլու մջայ երկայն մաշիքովը մէջ-շէրին պէտի հախուսի:

Ո՞ւ Եղիէլ լը անդաւններն ու մարդանանց, տիրեն երկրիս ու հրամայեն ձկներուն, թուշուններուն և բովանդակ անամնոց, և այս վախճանին

1. Իտ. Տասօ. ՏՃ. Պօրսուգ:

Համար տուաւ անոնց բանականութիւն: Որով մարդս երկալը գայլախազի հետ շփելով կրակ կը ծնուցանէ, և այն կրակը բանի կը բերէ իր ուտելիքները եփելու, զինքը ձմեռը տաքը ներու և քուրայներու¹ մէջ հրահաները ձուլելու: Ո՞ւ տաղներով զէնքեր կը շինէ և երկները կ'որսայ. ծովուն և օդուն մէջ ալ ձկանց ու թունոց ետեկն կը հասնի: Այս անասուններէն մէկ քանին կ'ընտրէ իրեն ընտանեցըննելու². ձին, գրաստն, ուղտը և ակնը զինքը տեղէ տեղ կը վազքըննեն. շունը կը մտերմանայ իրեն հետ և զինքը կը պահպանէ. հաւերը, բաղերը կը շատանան 'ի վայելս իրեն. եղներու և երինջներու երամակներ, ոչխարներու և այծերու հօրաններ կը բազմանան ու կու տան իրեն առատութեամբ մորթ և բուրդ՝ հագնելու, միս և կաթ՝ ու տելու:

Ա ակայն հաւորսին ու ձկնորսին կեանքըն անստոյդ է և եղանակներէն կը կախուի. իսկ հովիւն ալ ստիպուած է տեղէ տեղ փոխադրուիլ երբ ձարակը լմննայ: Ուրեմն մարդս արօրով, բահով ու բըշով երկիրը կը պատուէ, կ'աւանդէ անոր ցորենը և տունկերը, որոնք կը բազմանան կ'ամին և կը պտղաբերէն: Խնքը մշակուած աղարակին ուեր ձգելով, հոն մօտերը խրձիթ մը կը շինէ իրեն և իր եղբայրներուն. հոն հայր կ'ըլլայ, ընտանիքը կը մեծնայ, հիւղերը կը շատանան, այնչափ որ գեղ մը կը ձեւանայ, յետոյ գեղն ալ ընդարձակելով աւանի անուն կ'առնէ, որն որ վերջապէս քաղաք կ'ըսուի, պատուարներով ամրացած՝ թշնամոյն չարութենէն ազատ մնալու համար:

Ո՞ւ արդս իր ապրուստը ձարելէն վերջը հանգիստը կը միտուէ: Ուեպէտ հիւղը անձրեւն ու ձիւնէն կը պաշտպանէ զինքը, բայց կ'ուղիւ գտնել հոն նաև իր զիւրութիւնները, և կը շինէ տուն և

1. ՏՃ. Փօթա:

2. Գասն տեսակ ընտանեցած կենդանիք կը համրուին. ձի, եղն, եշ, ոչխար, խոզ, ուղար, փիղ, այծ, շռն, կատու, ուկ ցուրտ երկիրներու, լամաներիկոյ մէջ, ձագար, հաւ, տղանի, սագ, բագ, սիրամարդ, փասեան, հնդկահաւ:

պարատ, հանդերձ իր ծխանովը, պատու հանովը, ջրհորով ու տամալիով¹: Իր գաւռուկներուն միսը, կովերուն կաթն ու պարտիզին ընդեղէնները կ'ուզէ եփել ու համեմել որպէս զի առողջութեան չմնասեն ու աւելի սննդարար ու համեղ ըլլան: Ոչխարի կամ աքիսի մորթ մը վրան ձգելու դոհ ըըլլալով, սեռին, հասակին ու եղանակին պատշաճ զգեստներ կը կարէ:

Դսանկով կը ծնանին մեքենական արհեստները, որոնք մարդուս աւելի ձեռացը կարօտ են քան թէ մոքին, և միևնոյն նիւթը կերպ կերպ կը փոխեն, որպէս զի մարդուս ապրուստին, հագուստին, բնակութեանն ու պաշտպանութեանը ծառայեն: Ինոր համար կը տեսնես, ազնիւ պատանեակ, խոհարաններ, հացագործներ, ձիթոյ և գինոյ արհեստաւորներ, մավաճառներ, ... մարդուս ուտելիքը համեղացընելու ըզբագած: մանողներ, ջուշակներ, կարուակներ, դերձակներ, փեղոյրագործներ, իր զգեստը կոկելու: հիւսներ, որմնաղիրներ, դարբիններ, զինագործներ, ապակեգործներ, ձուլիչներ, ... որպէս զի պատրաստեն այն ամէնը որով մարդուս աւելի լաւ բնակարան մը ու ապահովութիւն կ'ունենայ:

Որչափ որ ընկերութիւնը կը զարգանայ, այնչափ արհեստներն ալ կ'աձին և աշխատութիւնները կը բաժնուին: Այ թէ որ միևնոյն մարդը աշխատէր բըրգէն զգեստ մը ձեւացընելու համար: տարի մը բաւական չէր ըլլար: Ինդհակառակն կը տեսնես հովիւր որ ոչխարները կը մեծցընէ ու բուրդերնին կը խուզէ, զոր լպուտը² կը զըզէ ու կը ծեծէ: ուրիշ մը կը սանտրէ, կը մանէ ու կը հիւսէ: յետոյ ջուշակն այն թելերը տաստաճաղին վրայ կ'անցընէ: արդէն ատաղճագործն ու ձախարակագործն պատրաստած են բէշը, շիւր, ստորին, կիոցն, որոնցմով ասրագործը կտաւը կը բանի: վերջը այլ և այլ անձինք թելերը կը հաւասարցընէն, կը մաքրեն,

1. ՏՃ. Թահովագուն:

2. ՏՃ. Հալլամ:

մամուլի տակ կը չզմեն ու ծալլելով շտեմարաններու մէջ կը պահէն կամ քչիկ քչիկ կը ծախսն դերձակին, որն որ քեզի ժամանակին նորաձեւութեամը յարմար զգեստներ կը ձեւէ:

Դիր թէ մէկ մարդ մը մինակ գնդասեղնելու ըլլար: նախ քարերը պիտի պատուէր պղինձ հանելու համար, ուրիշնիւթերէ պիտի զատէր և արուրի գոյն տալու համար ճիշլամինա ըստւած հողուն հետ պիտի խառնէր: յետոյ պիտի տաքցընէր, պիտի ծեծէր, կորզանէ¹ պիտի անցընէր կլորցընելու ու բարակցընելու համար: վերջն ալ պիտի կտրէր մասն մասն: անկէ վերջը ինչ երկայնմութիւն պէտք էր ամենուն ծայր շինելու, մանաւանդ գլուխ: Խնչ կը կարծէս: ատ կերպով մէկը օրուան մէջ քանի գնդասեղն կրնար շինել: շատ շատ քասն: և ան ալ ինչ կերպով շինուած կ'ըլլար: Ուրեմն աշխատութիւնը բաժնելով անանկ որ իւրաքանչիւրը միշտ միևնոյն բանին սպարապի, տասը հոգի միատեղ օրը 48,000 գնդասեղ կը շինեն: Կոյն մարդը միշտ միևնոյն բանին վրայ աշխատելով շարունակաբար աղէկ վարժ կ'ըլլայ, և երեսուն սուրբով հազար գնդասեղ կը գնուի: (Ու) որ ան մարդը մինակ աշխատէր սօլոկ մ'ալ օրը չէր վաստըկեր: աս տասը հոգին մարդ գլուխ սկրոտ մը կը շահէին:

Դթէ օր գայ, ով պատանեակ, որդու ալ ձարտարութեան ետևէ ըլլաս, կը տեսնես որ ատոր մէջ յաջողելու համար պէտք էնախ պակսեցընել շինելուն աշխատութիւնը, ժամանակիր, նիւթն ու տեղին: երկրորդ՝ շինուած բանին տեղութիւնը, չափը և կատարելութիւնը շատցընել: երրորդ՝ մարդուս ընել չկրցածը ուրիշ միջոցներով, այսինքն մեքենաներով լեցընել:

Դարպարութեան արդիւնքը կ'անցնին կամառականութեան, կը զետեղուին խանութներու և շտեմարաններու մէջ, դուրս կը խրկուին ու տօնավաճառներու և շուկաներու մէջ կը ծախուին: Վկըրան վաճառականութիւնը փոխա-

1. ՏՃ. Հետու:

նուկութեամբ կ'ըլլար, ինչպէս տղակուց դու ալ կ'ընէիր . ով որ շատ ցորեն ունէր շատ գինի ունեցողին հետ կը փոխէր . Ի այց ոչ միշտ կարօտութիւն ունեցած ատեննին փոխելու բան կը նային գտնել իրենց դիւրութեամբ ու մօտիկ տեղ մը . հնարեցին ուրեմն ստակը որով հիմա կը ծախսեն ու կը գրնեն :

Դիրամագլխով, մեքենաներով, աշխատութեամբ ու մտադրութեամբ վաճառականութիւնը կը ծաղկի . և վաճառականութիւնը երկրի մը հոգին է : Միայն Արևածագը 1834^ի 5,339,100 լիդրէ մետաքս դուրս խրկեց .¹ իսկ 1825^ի 1834 տարին , 43,059,127 լիդրէ : Ամէն տարիի Արքսիա կ'ըլլայ երեք տօնավաճառ², ուր 80,000,000 ֆրանդի բան կը ծախսուի : Ո ոնտրայի Ամիդֆիլտ հրապարակն եղած շուկան³ տարուէ տարի կը վաճառէ 1,240,000 խոյ և գառնուկ . 163,000 հորթ ու եզ. 200,000 խոզ . 60,000 խոչքրորակ : Ամէջ քաղաքս 4,921 կտոր նաւ ունի , որոնք 826,740 տակառաչափ բեռ կ'առնեն . ամէն տարի 5,732 նաւ հոն կը թափին՝ 1,051,000 տակառաչափի ծանրութիւն վերտուցած . և կը կարծուի որ տարուան մը մէջ իր նաւահանգիստը եկող ու կացող վաճառքները կ'արժեն 2,700,000,000 լիդր : Ի աշխափ առատութիւն կը բերէ վաճառականութիւն աշխարհքի մը :

Իր թերեւս գու , ազնիւ պատանի , օր մը վաճառական ըլլաս : Ատրիճ վա-

1. Գիտնալու է որ հեղինակը 1843ին գրած է այս քանի մը վիճակագրական տեղեկութիւնները . մենք անփոփոխ պահեցինք բնագիրն ու արդի վիճակը ծանօթութեամբ գրինք : — Մետաքսի վաճառականութիւնը խել մը տարիներէ ի վեր շատ բարգաւաճած է չէ թէ առակ Միլան , այլ և իտալոյոյ ուրիշ ամէն քաղաքներն ալ :

2. Հասա հռչակուած են Արքսիայի երեք տօնավաճառները , որոնց իրավանչիւրն երեք շաբաթ կը տեէ . պատշինը կ'ըլլայ Կաղանդին օրը , երկրորդը Զատկին , իսկ երրորդը Ս . Միքայելի տօնին . 2) հազարէն աւելի վաճառականք Նւրոպայէն , Ասիայէն , Ամերիկայէն հոն կ'երթան , և այս տառավաճառներուն մէջ ծախուած բաներուն գինը կը հանեն 240 միլիոն ֆրանդի :

3. Լոնտրայի մէջ ծախուած ուտելիքները բո-

խուականը բաց 'ի կարգալէն , գրելէն ու հաշիւ բռնելէն , պէտք է նաև գիտնայ կրկնատումար վաճառականութեն , օտար լեզուներ խօսիլ , զանազան աշխարհներու կշիռներուն ու չափերուն հմուտ ըլլալ , գիտնալ դրամափոխութեանց շրջանն ու մաքսի օրէնքները . ուշադիր ըլլալ գիներուն ուրազելուն կամ աձելու և ցածնալու հաւանականութեանը . անկէ վերջը նամակներու մէջ դիւրիմաց ու համառօտ ըլլալ , արդար և հաւատարիմ՝ դաշինքներու մէջ , շահելու մէջ չափաւոր , հատուցանելու անխարդախ . վերջապէս բարեկիրթ ըլլալ , յարգ ու բարեկամութիւնն ստանալու համար :

Այս տեսնես ուրեմն որ տնտեսական գիտութեան արդիւնքն են ստացումն ընչից , ճարտարութիւն ու վաճառականութիւն . զորոնք 'ի գործ գնելու համար պէտք է ոչ սաստիկ ունենոր և ոչ սաստիկ չքաւոր ըլլալ : Այստիկ ունենոր աշխատելու կամք չունենար , սաստիկ չքաւորն ալ միջոց . և ինչպէս կ'ըսէր առակախոս Ակրովբէն . Ծաղը չատ , տիչ պահան : Աւրեմն իրաւունք ունէր աւագերեցս երբ այս աղօթքը սորվեցուց . “ Տէր , մի տար ինծի չափազանց հարատութիւն որով սիրտս քարանայ և ամբարտաւանի , և ոչ չափազանց աղքատութիւն՝ որով ստիպուիմ ցած բաներու ձեռք զարնել ու վհատիլ : Տուր որ ապրուստիս պէտք եղածն ունենամ և զրացիիս ալ քիչ մը բարիք ընեմ ” :

Ծրը մէկէն առնելով այսպէս կը գրէն յետին վեճակագիրը : Տարուէ տարի Լոնտրա կը սպառէ 5,800,000 հարիւրալիտը ցորեն , 250,000 եզ . 1,800,000 ոչխար , 30,000 հորթ , 40,000 խոզ , 4 միլիոնէն աւելի հաւեղէն , 3 միլիոն լոսդի (Գլ . Saumon . ՏՃ . Սալամն պաւելլ .) 13,000 հարիւրալիտը կովու կաթ , 91,000 հարիւրալիտը քքի . 175,000 հարիւրալիտը գինի : Ցիսուն շուկայ քաղքին անգագար ուտելիք կը հասցնէն , որոնց գրչխաւորներն են Խալինկընի թէմը՝ կենդանիներ ծախելու . Պիլլինկսկէյդ՝ ձկնեղէն . Գովընդ-Կարալն՝ պտուղներ ու բանջարներ . Կիւկէյդ՝ մնեղէն և Լէտընհոլ՝ հաւեղէն : Խակ Լոնտրա եկող ու գացող վաճառականութեան նաւերուն թիւը անհամեմատ կերպով աճած է :

Ի՞այց մարդուս հարտարութիւր պարզ կարեղ բաներով գոհ ըլլար, և հոգին գերագոյն բնութեան բաներու պիտոյք մը կը զգայ, կը սիրէ գեղեցիկը, ձշմարդու կը վիտուէ: Ուրեմն հարհատոր արաւագներէն վերջը եկան բանականները կամ աղաքականները, այսինքն անոնք որ բնութեան նմանելով կը կրթեն ու կը զուարծացընեն. և գիտութիւնները որ ձշմարտութիւնը կը սորվեցընեն: Երածը շը բարձրականներէն երգին ու ձայնին օրէնքներ դրաւ, և գտաւ ականջին աւելի անուշ ողորակներ. Նկարչութիւնը առարկայից գուներուն ձշգութեանը նմանեցաւ. Քանդակագործութիւր անոնց ձեին. Ճարդարագործութիւնը բնակութիւնները ամրացուց, կոկեց ու գեղեցկացուց. Մարնոյ հրահանգները սորվեցուցին պարել, ձիավարել, լողալ, և ուրիշ կրթութիւններ, որոնցմով մարդս թեթեաշարժ ու ճարպիկ կ'ըլլայ:

Եթոյ մարդս գիտութիւններով հետազոտեց ու պահեց ձշմարդու:

Աշխատածաբանութիւնը իմացաւ Աշտուծոյ ստորոգելիքը:

ՈՒԼԻՍՈՒԹՅԱՆՆԵՐԸ խուզեց մեր մրտքին և խորհուրդներուն խսկութիւնը:

Իւարոյականը սորվեցուց մեր պարտքերը և իրաւունքը, իւրաքանչիւրին տալ իրենինը, մէկու մը չարիք չհասցնել ու բարեկեցիկ ըլլալ:

Իւաղաժականութիւնը ժողովուրդ մը վարելու կերպերը կը մոտածէ, որպէս զի ճարտարութեամբ հարուստ ըլլայ, դաստիարակութք՝ իմաստուն, ճուռով զօրաւոր, միութեամբ՝ կարող, և խաղողութեամբ՝ երջանիկ:

Երաւագիտութիւնը կը սորվեցընէ օրէնքները, որոնք մարդուս կ'առաջնորդէն ընկերութեան մէջ արդար ըլլալու:

Հնագիտականը ընկերութեան հարատանալուն շահաւոր միջոցները կը վիճուէ:

Պատմութիւնը հանդիպած գեպքերը կը յիշեցընէ:

Իւրականութիւնը, Ճառապահութիւնը կամ Պերճախոսութիւնը, Բանաստեղութիւնը, կը սորվեցընեն ուղիղ և կանոնաւոր կերպով յայտնել մեր մտածութիւնները, զուրիշները համոզել ու բերմանքնիս բացատրել:

Պարականութիւնը կամ Մատենագրութիւնը կը հրահանգէ զմարդիկ դպրոցներու մէջ, զըգերու մէջ, օրագիրներու մէջ, գեղեցիկ դարձուածքներով զիրենք զուարծացընելով:

Ի՛ժշութիւննէ գիտութիւն մարդուս մարմնոյն, հիւանդութեանցը, և զանոնք գուշակելու և դարմանելու միջոցներուն:

Աժաբերանութիւնը ետևէ է թուերու, և նիւթոց քանակին ու համեմատութեանցը:

Ինական գիտութիւնը կը մեկնէ բնութեան երևոյթները, մարմնոց յատկութիւնները, և անոնց փոխադարձ գործերը:

Ինական պատմութիւնը կը քննէ տարերքները և բնութեան երեք թագաւորութիւնները, այսինքն չնչաւորները (իւնդանաբանութիւն), բոյսերը (տընէ հաբանութիւն), և հանգերը (հանդանութիւն):

Ո՛ւենականութիւնը կը սորվեցընէ ուժերուն յատկութիւնը:

Աշխատականութիւնը կը դիտէ երկինքը և աստղերուն շարժմունքը:

Աշխահագրութիւնը մեր բնակած երկիրը կը ստորագրէ:

Իւազայարդաբանութիւնը¹ կը սորվեցընէ պատերազմ ընել, և

Կայուղութեանը նաւ շինել ու դեկա-
վարել:

Վայցափ բան սորվեցաւ մարդս. այս
չափ բան կաժարելագործեց գիտողու-
թեամբ, տրամաբանութեամբ և փոր-
ձով: Աւ այս անսահման գիտութիւնը
բացատրելու համար բաւական են իրեն
40th չափ տառեր, երածշատական եօթը
խազեր, և տասը համարտղական նշա-
նագիրներ:

Հիմա բաղդատէ այս մարդս ան եռ-
էլոյն հետ երբոր աշխարհք մտաւ: || Եր
են անսառնները որ կ'արդահատէին ի-
րեն: Դազանները տեղի տուին երկրիս
թագաւորին: և այն քիչն որ մնաց ան-
տառներու մէջ, մարդս իր որսի զուար-
ժութեանը համար կը պահէ: հնարեց
ինքը հրացան և վարմ՝ թաշունները
բռնելու. կարթ, արձոյլ և երեքարձէն՝
ձկներն որսալու: || Ար տեսնես այն սէդ
և կրակոտ կենդանին որ իշխանական
կերպով մը վրուխը կը տնկէ, կը ցնցէ
բաշերը առոյգ վզին վրայ, և ագւովն իր
բարեշափ կողերը կը խարազանէ, ցատ-
կրատելով կը թռչի մարգերէն՝ խըր-
խինջներովը լեցընելով հոն տեղուանք:
Զին և ատիկայ. և մարդս նուածեց
զինքը, ու անով երկրէ երկիր կը վազէ:
Մասնձեց հեղեղները, կոտրեց անտառնե-
րը, և լեռներուն գագաթներէն եղեին-
ները ծովեզերք իջեցուց ու նաւեր շի-
նեց երթարու գալու: Բաւ քամինե-
րուն: Տարեք զիս աշխարհքիս ծայ-
րը . . . և հլու քամիներն իրենց թեւերո-
վը իրեն փափագած ափունքը ձգեցին
զինքը: Բաւ շոգիին: Տուր ինձի
քուկին մէծ ուժգ, որ իմ թեւերուս
աեզը բռնէ . . . և շոգին հիանալի կեր-
պով կատարեց մարդուս մաքին յղացա-
ծը: Բաւ լեռներուն: Տացուեցէք . . .
և անով իրենց ընդելքէն ընծայեցին
իրեն քար և մետաղ: Բաւ երկրիս.
“Ինձիւզէ . . . և երկիրս բուսուց ցո-
րեն, վուշ, կանեփ, բամբակ, գինի,
խնկեղէն, ներկ, գեղ, ձեթ, փայտ,
թռողթ և ձիւթ: || Արդս աղբիւրնե-
րուն ջրերը իր պարտեղներուն մէջ խո-

խոնթել տուաւ և գետերով դաշտերն ո-
ռոգեց. հանգիստ բնակարաններ շինե-
լով տեղաւորուեցաւ խաղաղ դաշտա-
վայրներու կամ աղմկայոյգ քաղաքնե-
րու մէջ. հոն հաստատեց տէրութիւն
և օրէնք՝ որ կ'ընկճէն ստահակները,
դպրոցներ՝ որ գիտութիւն և առաքինու-
թիւն կը սորվեցընեն, ապաստաններ՝
որ զթշուառները կը պահէն, զուարձու-
թիներ՝ աշխատութիւններէ ափոփուե-
լաւ համար, եկեղեցիներ՝ Այտուծոյ ա-
ղօթելու և չնորհակալ ըլլալու որ այս-
չափ բարիք տուաւ մեղի առաստութք:

|| Ակայն այսու ամենայնիւ կրնայ
մարդ ստեղծել կամ ոչնչացնել գոնէ
աւազի հատմը: Այտուած իրեն պահէց
ստեղծելու ու եղծանելը:

Ուրեմն ինչ զարմանալի արարած է
մարդս. այսչափ պղտիկ և այսչափ մեծ.
քանի մը տարի կը տեւէ և յաւիտենա-
կանութեան ետևէ կ'ըլլայ. նեղ սահ-
մանի մէջ փակուած, և մտքով բոլոր
տիեզերքս կ'ընդգրկէ. ամէն չորս կողմի
եղածներուն ներբոյ դրուած, և ամե-
նայնի տէր:

Կը շարունակոի :

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԳ

Հոգի, մի ասեր զարիպ,
Ուէ չէ, իմ սիրտս կ'արունի.

Դարիպն 'ի յօտար երկիր՝
Գեմ, խիստ դիժար կու լինի:

Օ ինչ հաւ երամէն մոլորած
Խի տեղ խկի չի հանգչի.

Հայնչափ երերուն կենայ

Ունչ իւր երամն հասանի:

Դարիպ սիրտ մի նեղեր,
Լոյս զիժար օրերս անցնի.

Ը ատ զարիպ 'ի տուն դարձաւ,
Ո'նի վախեր թէ քեզ չլինի:

Օ Աստուած ողորմած կ'ասեն,
Ողորմի ամէն զարիպի,

Վեզ այլ օգնական լինի

Ու հասնիս սըրտիդ մուրատի: